

GEMEENTERAADSVERKIEZINGEN

Speciaal voor u uit cocon getoverd

GEMEENTERAADS
 VERKIEZINGEN
 2014

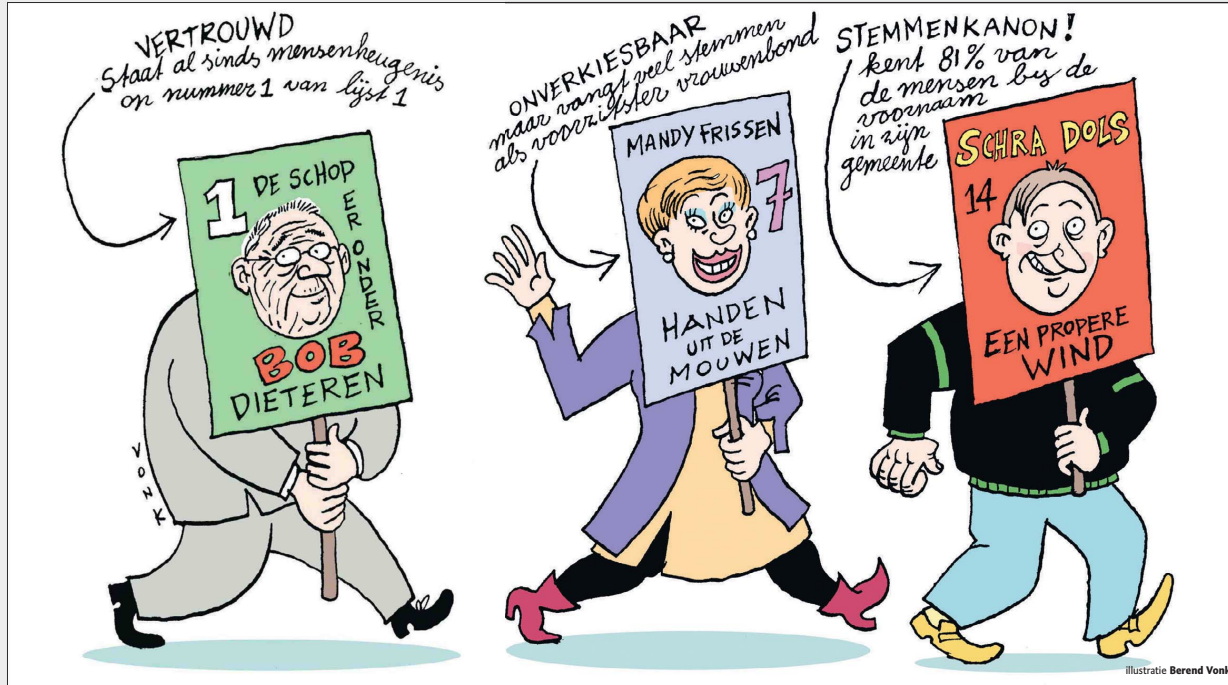
door Ivo Kok

Op lokale politici komt de komende tijd meer af dan alleen een stembusgang. Veel meer. Nieuwe verantwoordelijkheden bijvoorbeeld, met nieuwe complexe dossiers. En dat allemaal tegen een decor van toenemende druk en tanende waardering. Wat is de staat van de lokale democratie in Limburg? In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 19 maart zoekt deze krant in een serie het antwoord. **Vandaag in aflevering 4: de samenstelling van de kandidatenlijsten.** Over de gedroomde werkelijkheid en de werkelijkheid van een lokale politieke cocon.

Je wilt het schape met de vijf poten. De duizendpoot. De expert ook, iemand die de materie begrijpt, die doorgrondt, liefst zo snel mogelijk, iemand die z'n stem laat horen, stukken kan schrijven, sterke voorkeuren kan uiten en dat uiteraard in vlekkeloze Nederlandse volzinnen. Iemand die kan netwerken en een motie in elkaar kan steken. Die kan debatteren en daarbij vooral ook het luisteren niet overslaat. Iemand die weet wat er speelt, wat gaande is in de gemeenschap, iemand die... en ga zo nog maar een heel tijdje door. Of liever: stop er maar mee, want zo iemand vind je nooit. Het is de gedroomde werkelijkheid van het ideale type uit de koker van de Duitse socioloog Max Weber.

De echte werkelijkheid voor politieke partijen is die van de helse zoektocht naar geschikte kandidaten voor de gemeenteraad die - ook nog eens passend binnen je eigen politieke profiel en overtuiging - allemaal samen, met hun eigen, specifieke kwaliteiten, een mix vormen die dat ideale type in meer of mindere mate benadert, en dan natuurlijk het liefst zo dicht mogelijk. Daarbij ook nog eens rekening houdend met criteria die evenzeer van belang zijn in de strijd om zo veel mogelijk stemmen, want daar gaat het per slot van rekening om. Zo moeten, als het ook maar heel even kan, alle wijken en dorpen binnen je gemeentegrenzen vertegenwoordigd zijn. Moet er sprake zijn van een zo uitgebalanceerd mogelijke mix van man en vrouw, jong en oud, en, in sommige gevallen, van autochtoon en allochtoon. Een vlak uiteraard ook het begrip 'populariteit' niet uit: de harmonievoorzitter, de volkszanger; je kunt ze goed gebruiken, ook al behoren ze nog niet tot je partij en hebben ze geen greintje ervaring. De Limburgse honorair hoogleraar bestuurskunde Arno Korsten neemt ons mee terug naar de gedroomde werkelijkheid: de zoektocht is succesvol afgerond, waarna het partijbestuur een commissie van wijzen in het leven roept die, na het uitvoerig horen van iedere kandidaat en na een uiterst zorgvuldige afweging, met een conceptkandidatenlijst op de proppen komt. Een commissie van wijzen, beperkt van omvang en zo onafhankelijk mogelijk, als het even kan onder leiding van een ervaren persoon als bijvoorbeeld een oud-burgemeester of een voorzichtig griffier, en waarin in elk geval geen plaats is voor direct betrokkenen, ook niet voor de beoogd lijsttrekker.

Zo zou het moeten gaan, maar zo gaat het zelden of nooit, weet Korsten. Omdat er - zeker in het geval van relatief kleine lokale partijen (opgericht door Jan en z'n buurman, aangevuld met een stel bekenden) - vaak helemaal geen sprake is van die commissie van wijzen. Omdat de zoektocht allesbehalve geslaagd te noemen valt. Omdat partijbestuur, lijsttrekker, zittende raadsleden en eventuele overige kandidaten allemaal tegelijk op de stoel van die commissie zitten. Omdat de vijver waarin naar kandidaten gevist kan worden in rap tempo kleiner en kleiner wordt. De basis wordt steeds smaller. Het opstellen van profielen voor kandidaat-raadsleden, een fenomeen dat een jaar of zes geleden de kop op leek te steken, is losgelaten. Logisch, stelt Korsten: men is al hartstikke blij als 15 tot 25 kandidaten gevonden worden om op een lijst te gaan staan. Weinig Nederlanders zijn nog lid van een partij. En mocht je dat al willen worden, mocht



Illustratie Berend Vonk

je nadrukkelijk een raadszetel ambiëren, wil je - zeker in de snelheid van het heden - niet te lang wachten. Wie gaat nou op plek 12 staan om dan vervolgens niet gekozen te worden? In veel gevallen is er dus sprake van pure lijstvulling met mensen die op z'n zachtst gezegd bepaald niet staan te dringen voor een plek in de gemeenteraad.

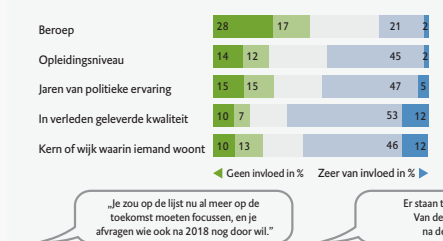
De lokale politiek raakt, zo mag je gerust stellen, steeds meer naar binnen gekeerd. Iedereen zit op dezelfde stoel en de lokale insiders kiezen vooral elkaar. In achteraf

zaaltjes is bijna niemand aanwezig die niet op de lijst komt te staan. Zittende raadsleden eindigen vaak weer hoog. Een willekeurige illustratie: de kandidatenlijst van het CDA in Eijsden-Margraten - de grootste partij in de fusiegemeente - telt negentien posities waarvan de eerste tien worden ingenomen door huidige wethouders (de eerste drie plekken) en raadsleden. Volgens Korsten vertoont het systeem met de lijsten en kandidaten rotingsverschijnselen. Democratie rolt houtworm, omschrijft hij het.

De gestolenheid, het naar binnen gericht zijn, blijkt ook uit de representatieve enquête van deze krant onder Limburgse raadsleden. Op de vraag welke aspecten een rol hebben gespeeld bij de samenstelling van de kieslijst blijken de jaren van politieke ervaring (47 procent) en de in het verleden geleverde kwaliteit (53 procent) ware uitschieters, al vinden ook velen dat die aspecten in de praktijk dan weer in meer of mindere mate zijn ondergesneeuwd. Dat kan met persoonlijk ongenoegen, met perceptie te maken hebben. En op de vraag of men al lid was van een politieke partij voordat de kandidatenlijst voor de komende verkiezingen werd samengesteld, antwoordt maar liefst 83 pro-

cent 'ja'. Boogers constateerde in zijn onderzoek ook dat vaak eerder gekozen wordt voor de populairere kandidaat dan voor iemand die eigenlijk meer inhoud heeft. Daarbij valt te denken aan de voorzitter van de voetbalclub, de secretaris van de harmonie. En hoewel Boogers de exacte gegevens (nog) niet voorhanden heeft, acht hij de kans groot dat die gang van zaken zich in Brabant en Limburg vaker doet dan elders in Nederland. "Omdat er in het zuiden toch meer sprake is van een personeelsgebonden politieke cultuur." Uit de enquête blijkt dat ruim de helft (57 procent) van de raadsleden bestuurlijk

actief is in het plaatselijke verenigingsleven. Bij het CDA in Eijsden-Margraten, laten we dat voorbeeld maar even aanhouden, wordt de lijst aangevoerd door Jos Custers, gevolgd door Gerry Jacobs en Armand Opreij. Los van hun kwaliteiten gaat het hier om respectievelijk de voorzitter van de fanfare in Sint Geertruid, de preses van de voetbalclub uit Oost-Maerland en de voorzitter van de heemkundevereniging in Mheer. Overbekende dorpsfiguren. Stemmenkanonnen. In de voormalige zelfstandige gemeente Eijsden gold postbode Peter Platek uit Mariadorp ooit ook als zodanig. Toch, zo is Korstens overtuiging, verdwijnt het effect van het zogenaamde cliëntelisme (het is iemand van ons die ook snel veel voor ons kan betekenen) steeds verder naar de achtergrond. "Dat wordt minder, omdat burgers echt wel beseffen dat een gemeente nauwelijks nog toekomt aan die losliggende steopel of dat nieuwe kunstwerkje." Bovendien is uit onderzoek gebleken dat steeds meer kiezers - inmiddels ruim 60 procent - zich bij het uitbrengen van hun stem laten leiden door hetgeen zich in de landelijke politiek heeft afgespeeld. Korsten wijst op de extra taken die gemeenten met minder budget moeten gaan uitvoeren. En op de exacte rol van gemeenten daarin. "Die worden steeds meer een rijksloket; voeren uit wat de regering wil. Het is de wet van de afnemende meerwaarde. Beperkte bevoegdheden en middelen. Het cliëntelisme zou bijvoorbeeld bij de uitvoering van de Wmo - bij de verdeling van scootmobielen, zeg maar - nog wel eens de kop kunnen opsteken, al denk ik dat die materie daarvoor te technisch, te complex is. Zeker in de nieuwe situatie loert nadrukkelijk het gevaar van expressionistische politiek, van populisme. En van onzinnigheid, om op die manier toch nog maar iets te zeggen te hebben." Tot slot nog even terug naar die politieke cocon. Korsten ziet daarin ook een verklaring voor de opmars van de lokale partijen, voor de toenemende versnippering in het politieke landschap. "Uit onvrede over een lage plek op de lijst wordt dan al snel gezegd: dan doen we het zelf wel." Afsplitsing dus. Aan de gemeenteraadsverkiezingen doen landelijk gezien 18 procent meer lokale lijsten mee dan vier jaar geleden. In Limburg is het aandeel van lokale partijen maar liefst 44 procent. Korsten wijst op de gevaren daarvan. "Door de versnippering democratie, de normen toename van het aantal lijsten, is de gemiddelde fractiegrootte nog maar 2,7 zetels. De kans is steeds groter dat je dan vijf partijen nodig hebt om tot een coalitie te komen. Dan kun je je afvragen van wie het college eigenlijk is als er een keer stromt aan de knikker is. Het doet enorme afbreuk aan de stabiliteit in de politiek."



Aflevering 5 (slot) volgt in de krant van dinsdag

„Als ik zelf de volgorde van mijn lijst had mogen bepalen, was ik tot een andere volgorde gekomen.“